

“Ασυμβίβαστες οικονομικές δραστηριότητες” – του Ανδρέα Γιαννακουδάκη, αν. καθηγητή Χημείας Α.Π.Θ.

Πολύγυρος, 20/2/2011

Θα επιχειρήσουμε μια προβολή των σημερινών δεδομένων στο μέλλον και θα διαπιστώσουμε έτσι και μαζί ότι η συγκεκριμένη μεταλλευτική δραστηριότητα παραγωγής χρυσού και η σχέση της με τον τόπο, το περιβάλλον και τους ανθρώπους του οδηγεί σε καταστροφικά αδιέξοδα. Για να το κάνουμε αυτό θα δεχθούμε την προϋπόθεση ότι η παραγωγή του χρυσού θα ξεκινήσει σε σύντομο χρονικό διάστημα, παρά τις όποιες αντιδράσεις και διαμαρτυρίες των κατοίκων και όλων όσων μέχρι σήμερα αγωνίζονται για να μη δοθεί η δυνατότητα για μια τέτοια εξέλιξη.

Δεν θα πούμε τίποτα σχεδόν που δεν γνωρίζετε.

Δεν θα χρησιμοποιήσουμε επιχειρήματα για να αποδείξουμε ότι η διαδικασία εξόρυξης του χρυσού με τη μέθοδο της διαλυτοποίησης δηλαδή της κυάνωσης, η οποία ουσιαστικά αποτελεί από τα τέλη του 19ου αιώνα μέχρι σήμερα την κυρίαρχη μέθοδο επεξεργασίας των πετρωμάτων και της παραγωγής του χρυσού διεθνώς, είναι καταστροφική για το περιβάλλον του τόπου στον οποίο λειτουργεί αυτή η δραστηριότητα. Εξάλλου με αδιαμφισβήτητη τεκμηρίωση θα τα ακούσετε και από άλλους εμπειρότερους στο αντικείμενο ομιλητές.

Πρώτα απ' όλα όμως είναι λάθος να ερωτώνται, να διαβουλεύονται και να νομίζουν ότι αποφασίζουν μόνο οι κάτοικοι αυτής και της γύρω περιοχής. Δεν αφορά τους κατοίκους μόνο της γειτονικής προς τα ορυχεία περιοχής. Όμως ούτε αφορά μόνο τους κατοίκους της Χαλκιδικής. Αφορά όλους τους Έλληνες και εντέλει όλους τους κατοίκους της ενιαίας Ευρώπης, στην οποία ανήκουμε. Μήπως δεν αφορά και τους γείτονές μας τους Τούρκους και τους Βουλγάρους; Σας ερωτώ ενδιαφέρει μόνο τους κατοίκους της περιοχής του Κοζλοντούι η λειτουργία του εκεί πυρηνικού εργοστασίου. Πώς τότε διαμαρτύρονται οι πολίτες της Βόρειας Ελλάδας και εκφράζουν τις έντονες ανησυχίες τους ακόμη και μέσω του Ευρωπαϊκού κοινοβουλίου αναφορικά με τη συνέχιση της λειτουργίας αυτού του πυρηνικού εργοστασίου στη γειτονική Βουλγαρία, αλλά και για την κατασκευή νέου πυρηνικού σταθμού στο Μπέλενε, σε απόσταση 260 χιλιομέτρων από τα ελληνικά σύνορα και μάλιστα πάνω σε ρήγμα, στο οποίο μπορεί να συμβεί σεισμός μέχρι και 7 βαθμών στην κλίμακα ρίχτερ. Το γεγονός ότι η Ευρωπαϊκή ένωση επιβάλλει τις προϋποθέσεις για τη λειτουργία του Κοζλοντούι δείχνει ότι οι δραστηριότητες των ανθρώπων μιας περιοχής μπορούν να επηρεάσουν το ευρύτερο περιβάλλον που ζει ένας πολύ μεγαλύτερος πληθυσμός ανθρώπων που ουσιαστικά δεν εμπλέκονται σε αυτή.

Το περιβάλλον μέσα στο οποίο ζούμε και του οποίου είμαστε ένα μέρος είναι κοινό για όλους, είναι σχετικά μικρό και δυστυχώς είναι στη δυνατότητα ακόμη και λίγων ανθρώπων να το καταστρέφουν.

Είναι γεγονός ότι για το θέμα των μεταλλείων, για τα οποία συζητάμε, εμφανίζονται απόψεις που είναι αντικρουόμενες. Πως γίνεται όμως οι ίδιες επιστήμες, δηλαδή οι ίδιες γνώσεις, να οδηγούν σε διαφορετικά συμπεράσματα ως προς την επικινδυνότητα της όλης δραστηριότητας, είναι ενδιαφέρον, όχι όμως και πρωτόγνωρο. Υπάρχουν πράγματι δυο αντιδιαμετρικά αντίθετες αντιμετώπισεις. Η μια ισχυρίζεται ότι δεν είναι δυνατόν να θυσιάζεται ένας τόπος, το περιβάλλον του και η υγεία των κατοίκων του χάριν οικονομικών συμφερόντων εξωτερικών παραγόντων, ενώ η άλλη άποψη επιμένει ότι δεν υφίστανται τέτοιοι κίνδυνοι και μάλιστα οι κάτοικοι θα έχουν τελικώς, εκτός φυσικά από τους άμεσα ενδιαφερόμενους επενδυτές, και αυτοί οικονομικά οφέλη.

Για το τελευταίο, δηλαδή για τα οικονομικά οφέλη των κατοίκων θα ήθελα να αναρωτηθείτε αν μια ξένη εταιρεία θα ενδιαφερόταν ποτέ για κάτι τέτοιο και μάλιστα όταν αυτό συμβαίνει σε βάρος των δικών της συμφερόντων.

Για να εξετάσει κάποιος τη βασιμότητα των δυο θέσεων δεν χρειάζεται να γνωρίζει και να κατανοεί τις αντίστοιχες επιστημονικές γνώσεις και δεν δικαιολογείται να εμφανίζονται αμφιβολίες σε όσους δεν τις διαθέτουν. Εξετάστε μόνο τα πραγματικά κίνητρα και τα οφέλη που προσδοκούν τα άτομα που ανήκουν στα δυο διαφορετικά και ξένα μεταξύ τους σύνολα, από τα οποία προέρχονται οι απόψεις. Στο ένα σύνολο η κοινή τομή των κινήτρων είναι η αγωνία για το μέλλον του τόπου και ασφαλώς δεν σχετίζονται αυτά με κανένα προσωπικό όφελος, ενώ στο άλλο σύνολο τα κίνητρα είναι μόνο προσωπικά οφέλη. Μάλιστα το δήθεν ενδιαφέρον των τελευταίων για το περιβάλλον και το γενικότερο μέλλον αυτού του τόπου οφείλεται στις αγωνιώδεις αντιπαραθέσεις των πρώτων.

Ακούσατε ποτέ από κάποιον από όσους ισχυρίζονται ότι μπορεί να αναπτυχθεί η συγκεκριμένη μεταλλευτική δραστηριότητα να προτείνει κάτι που θα διορθώσει την υφιστάμενη προοπτική του τόπου πλην αυτής της δραστηριότητας παραγωγής χρυσού, την οποία υποστηρίζει; Δεν σχολιάζω το γεγονός ότι και αριθμητικά τα δυο σύνολα δεν έχουν τον ίδιο πληθυσμό, διότι τα συμφέροντα και ιδιαίτερα τα οικονομικά που απορρέουν από τη δραστηριότητα αυτή δεν δικαιολογείται να αφορούν τους περισσότερους, αλλά μόνο ελάχιστους. Οι υποστηρικτές της λειτουργίας της εξόρυξης του χρυσού είτε έχουν αναλάβει την αποστολή αυτή με αμοιβή ως ιεραπόστολοι που προσπαθούν να πείσουν τους ιθαγενείς, είτε είναι κάτοικοι της εγγύτερης περιοχής που έπεσαν αφελώς στην παγίδα και σήμερα πιστεύουν στο ενδεχόμενο απασχόλησής τους με τη μορφή εργατικού δυναμικού στην γενικότερη παραγωγική διαδικασία που σχετίζεται με το χρυσό. Έχουν άραγε αντιληφθεί, όσοι πιστεύουν ότι θα τους δοθεί δουλειά και ικανοποιητικός μισθός, ότι είναι πολλοί περισσότεροι από όσους χρειάζονται πραγματικά;

Είναι λοιπόν σαφή τα κίνητρα των θέσεων των δυο ομάδων που αντιπαρατίθενται. Μόνο με αυτή τη λογική πρέπει να εξετάζονται.

Οι επενδυτές στην εξόρυξη του χρυσού γνώριζαν καλά ότι θα συναντήσουν αντιδράσεις της τοπικής κοινωνίας. Οι αξίες των μετοχών των εταιρειών που εμπλέκονται επηρεάζονται από τις αντιδράσεις και τις κινητοποιήσεις των κατοίκων της γύρω περιοχής. Γι αυτό και εκτινάσσονται όταν ξεπερνιούνται συγκεκριμένα κρίσιμα στάδια και μικραίνει έτσι η απόσταση από την έναρξη της παραγωγής χρυσού.

Σε ένα τόπο για να αναπτυχθεί μια τέτοιας φύσης οικονομική δραστηριότητα χρειάζονται δυο προϋποθέσεις απαραίτητες.

Η μια είναι να διαθέτει ο τόπος τον κατάλληλο φυσικό πλούτο. Πρέπει αρχικά να δεχτούμε ότι αυτά τα δεδομένα υπάρχουν. Και αν ακόμη θεωρείτε ότι δεν δικαιολογεί ο όγκος των αποθεμάτων και η περιεκτικότητά τους την βιωσιμότητα μιας βιομηχανικής δραστηριότητας εξαγωγής χρυσού, θα σας έλεγα ότι αυτό δεν είναι αυτή τη στιγμή δικό μας ζήτημα. Ούτως ή άλλως δεν είναι η τοπική κοινωνία μέτοχος στα οφέλη που θα προσκομίζουν οι ξένες εταιρείες, οι οποίες θα εκμεταλλεύονται τον τόπο αυτό. Βέβαια να ευχόμαστε να έχουν μεγάλα οφέλη, ώστε έτσι να έχουν τη διάθεση να τηρούν στο ελάχιστο τους περιβαλλοντικούς κανόνες ασφαλείας. Διότι αν δεν έχουν τα κέρδη που προσδοκούν, τότε η μείωση του κόστους παραγωγής θα προέρχεται από την μείωση των έξοδων που απαιτούνται για την ικανοποίηση, των αμφισβητούμενων, με βάση τη μελέτη τους, περιβαλλοντικών κανόνων ασφαλείας.

Η δεύτερη προϋπόθεση για να ικανοποιηθεί απαιτεί ένα ανθρώπινο περιβάλλον που θα είναι εξαρτημένο μόνο από αυτήν την δραστηριότητα. Έτσι η δραστηριότητα αυτή θα μπορεί να αντλεί ένα μικρό αριθμό από αυτούς για τις ανάγκες της σε εργατικό δυναμικό, ενώ όλοι οι υπόλοιποι θα

προσδοκούν κάτι τέτοιο με τους όρους φυσικά που θα επιβάλει η εταιρεία, όποιοι ασφαλώς και θα είναι αυτοί που την εξυπηρετούν. Θα παρατηρήσετε ότι σε όλο το κόσμο, εκεί όπου λειτουργεί μια τέτοια παραγωγική δραστηριότητα, ο αντίστοιχος τόπος δεν είχε ή δεν έχει πλέον καμία άλλη προοπτική ανάπτυξης πλην της μιας και μοναδικής που σχετίζεται με την παραγωγή χρυσού. Οι άνθρωποι του κάθε τέτοιου τόπου εξαρτώνται αποκλειστικά από αυτή.

Είναι σκόπιμο να αντλεί κανείς δεδομένα από αυτές τις άλλες υπαρκτές περιπτώσεις για να διαπιστώνει με θλίψη ποια θα είναι και η μελλοντική εικόνα του τόπου μας. Υπάρχει κανείς λογικά σκεπτόμενος πολίτης που να θεωρεί ότι αυτό το μοντέλο θα λειτουργήσει διαφορετικά, δηλ. εξιδανικευμένα, στη χώρα μας. Σε μια χώρα που τίποτα δεν έχει μέχρι σήμερα λειτουργήσει τηρώντας τις προϋποθέσεις των κανόνων ασφαλείας και προστατεύοντας το περιβάλλον με βάση τις δεσμεύσεις τους από τις δικές τους περιβαλλοντικές μελέτες. Βυρσοδεψία, βιομηχανίες χρωμάτων, βαφής ινών και υφασμάτων κ.λ.π., χωρίς να εξαιρείται καμία, πετούν χημικά απόβλητα στους χειμάρους, στα ποτάμια στη θάλασσα, ρυπαίνουν την ατμόσφαιρα, δημιουργούν την πλέον αποκρουστική εικόνα στη φυσική ομορφιά της χώρας μας. Ασφαλώς και κάποιοι μπορούν να υποθέτουν, έχοντας άλλα όμως στο πίσω μέρος του μυαλού τους, ότι δεν θα συμβεί τίποτα από αυτά με την πλέον καταστροφική για το περιβάλλον χημική βιομηχανία που θα υπάρχει σε όλη την Ευρώπη, αυτή των μεταλλείων χρυσού.

Ας υποθέσουμε λοιπόν αυτό το οποίο σήμερα δυστυχώς φαίνεται πιθανότερο, δηλαδή να αρχίσει η εταιρεία τις εργασίες της και την καταστροφική χημική επεξεργασία για την παραγωγή του χρυσού. Ας υποθέσουμε ότι τα καράβια αρχίζουν να ξεφορτώνουν τεράστιες ποσότητες κυανιούχων αλάτων που είναι όπως γνωρίζετε απαραίτητα για τη χημική επεξεργασία. Ό,τι έρθει εδώ στο τόπο αυτό, εδώ θα μείνει, τίποτα δεν φεύγει πίσω. Ας υποθέσουμε λοιπόν ότι ξεκινά η καταστροφή του τόπου σας. Τα προβλήματα που θα εμφανιστούν με κάποια βέβαια υστέρηση θα δημιουργούν διαρκώς εντάσεις και προστριβές ανάμεσα στην ευρύτερη τοπική κοινωνία και την απρόσωπη εταιρεία. Οι απογοητευμένοι από όσα περίμεναν να ωφεληθούν από την εταιρεία θα έχουν αρκετά ξεκούραστη φωνή για να διαμαρτύρονται. Με τα σημερινά δεδομένα είναι πλέον γεγονός ότι οι αντιδράσεις των κατοίκων θα είναι μόνιμες και θα εντείνονται με αυτά που θα βλέπουν να συμβαίνουν στο περιβάλλον τους μια και τα προβλήματα θα είναι προφανώς περισσότερα, εντονότερα και πραγματικά, συγκριτικά με αυτά που υποθέτουμε σήμερα.

Οι προστριβές, λοιπόν, θα δημιουργούν εμπόδια στην απρόσκοπτη και ανεξέλεγκτη λειτουργία της εταιρείας και αυτό θα αντανακλά ακόμη και στην αξία των μετοχών της εταιρείας. Θέλω να δώσετε προσοχή στο τρόπο που λύνονται εκ μέρους της εταιρείας όλα αυτά τα σοβαρά ζητήματα με μια απλή αλλά καθοριστική κίνηση.

Διαδίδεται ότι πιθανόν μια μικρή διαρροή κυανιούχων έχει εντοπιστεί στα νερά της θάλασσας σε αυτά που πίνουμε ή κάπου αλλού.

Δημιουργείται αστραπιαία ο κατάλληλος ντόρος στα μέσα μαζικής ενημέρωσης εδώ και στο εξωτερικό;

Καταστρέφεται έτσι οποιαδήποτε άλλη δυνατότητα του τόπου;

Φαντάζεστε ότι σε μια τέτοια περίπτωση και εσείς που κατοικείτε μόνιμως εδώ θα αναζητήσετε τη δυνατότητα μετοίκησης, τουλάχιστον για ένα διάστημα.

Εντέλει, αφού η φήμη κλείσει τον κύκλο της, θα αποδειχθεί ότι ποτέ δεν είχε συμβεί αυτό το γεγονός και απλώς τα συστήματα ελέγχου της εταιρείας λόγω της διαρκούς επιφυλακής τους μέτρησαν από λάθος υπερβολικές τιμές ρύπανσης.

Η εταιρεία δεν φταίει σε τίποτα!

Σκεφτείτε όμως αυτή η εντέλει εσφαλμένη είδηση πόσα χρόνια χρειάζεται για να ξεχαστεί.

Θα γίνει άραγε ποτέ;

Ποια θα είναι η διάθεση επενδυτών που θα ήθελαν να επενδύσουν σε οποιαδήποτε άλλη δραστηριότητα, εδώ σε αυτήν την ήδη μολυσμένη περιοχή;

Έτσι καταργείται αυτομάτως και οριστικώς οποιαδήποτε άλλη προοπτική ανάπτυξης. Ο τόπος και η περιβάλλουσα κοινωνία θα είναι εξαρτημένη από την μοναδική οικονομική δραστηριότητα της περιοχής που θα είναι αυτή της παραγωγής του χρυσού.

Τότε πράγματι η εταιρεία θα απολαμβάνει αυτό το καθοριστικό για την ύπαρξή της πλεονέκτημα. Θα ελέγχει και θα διαχειρίζεται τις τύχες και τις ζωές όλων σας. Οι αξίες της γης και των ακινήτων γενικώς θα εξουτελιστούν και τότε θα δείτε να σπεύδει η εταιρία να αγοράζει ότι οι παππούδες σας με συνέπεια, αγάπη για το τόπο τους, αλλά και αγώνες έφτιαξαν και σας κληροδότησαν.

Επομένως μην απευθύνεστε σε ειδικούς χημικούς, γεωλόγους, σεισμολόγους κ.λ.π. για να σας βεβαιώσουν το αυτονόητο, ότι πράγματι υπάρχει κίνδυνος μιας τεράστιας και ανεπανόρθωτης καταστροφής του περιβάλλοντος που θα οφείλεται σε ένα σεισμό ή σε ένα άλλο ακραίο φυσικό φαινόμενο ή ακόμη και σε μια αστοχία. Δεν συμφέρει στην εταιρεία να συμβεί κάτι τέτοιο, διότι τότε δεν μπορεί να απολογείται λέγοντας ότι δεν το είχε προβλέψει και δεν είχε λάβει τα μετρά ασφαλείας που όφειλε. Μια όμως δήθεν λάθος διαπιστωμένη διαρροή μόνο οφέλη δημιουργεί και τελικώς καμία ευθύνη. Ακούγεται για σενάριο φανταστικό; Όχι.

Δεν είναι απλά πιθανό αλλά είναι βέβαιο.

Παρακολουθείτε πως ξαφνικά έχει προκύψει θέμα με το νερό που καταναλώνουν οι κάτοικοι των περιοχών γύρω από τις θέσεις που θα αναπτυχθεί η βιομηχανία χρυσού. Είναι επιβαρυνμένα με αρσενικό;

Δεν είμαι βέβαιος, αν είναι ή δεν είναι πραγματικά. Γνωρίζω όμως ότι στη φάση αυτή συμφέρει στην εταιρεία να είναι.

Διότι άλλο είναι να παραλαμβάνεις ένα υγιή υδροφόρο ορίζοντα και μια περιοχή αυτάρκη σε υπόγεια ύδατα κατάλληλα για όλες τις χρήσεις και άλλο σε λίγο χρόνο μετά την έναρξη λειτουργίας να μην υπάρχει νερό να ξεδιψάσουν ούτε τα ζώα και μάλιστα το λιγιστό να είναι και ακατάλληλο. Και αν ακόμη δεχθούμε ότι είναι μολυσμένα τα νερά της περιοχής, άραγε ήταν έτσι πάντα ή και αυτό είναι αποτέλεσμα της μέχρι τώρα μεταλλευτικής δραστηριότητας.

Ποιος θα φύγει πιο γρήγορα από την περιοχή οι κάτοικοι ή η βιομηχανία χρυσού δεν μπορούμε να το πούμε σήμερα. Τι συνθήκες θα έχουμε όμως όταν αυτή φύγει είναι γνωστό.

Γνωρίζετε ασφαλώς ότι για να επεξεργαστούν τα ορυκτά πετρώματα πρώτα πρέπει να κοπανιστούν καλά να γίνουν σχεδόν σκόνη. Το προϊόν αυτό έτσι χωρίς καμία άλλη διαδικασία αν επανατοποθετηθεί στην επιφάνεια ή και μέσα στο έδαφος ανατρέπει την ισορροπία διαλυτοποίησης των βλαβερών ιόντων μετάλλων π.χ. του αρσενικού.

Τι διαλύεται πιο εύκολα στο νερό η άχνη ή μια καραμέλα;

Το κυανιούχο διάλυμα που χρησιμοποιείται στη διαδικασία διαλυτοποίησης του χρυσού είναι πολύ ισχυρό χημικό αντιδραστήριο και διαλύει σχεδόν όλα τα μέταλλα της πολυμεταλλοφορίας και μεταξύ αυτών και το αρσενικό. Οι πυρίτες (πχ σιδηροπυρίτης Ολυμπιάδας, κοίτασμα Οχιάς Σαππών) είναι σταθερές χημικές ενώσεις και εκλύουν ελάχιστα διαλυτά ιόντα που περιέχουν αρσενικό. Όταν όμως αυτά τα πετρώματα βρεθούν σε υδατικό διάλυμα κυανιόντων εκλύουν εκτός των άλλων και το αρσενικό. Η επαναφορά του διαλυτοποιημένου κατά τον τρόπον αυτό αρσενικού σε σταθερή χημική ένωση είναι ιδιαίτερα αμφιλεγόμενη διεργασία, όσον αφορά τη σταθερότητα του στο χρόνο. Ο αρσενοπυρίτης της περιοχής αυτής περιέχει μεγάλο ποσοστό αρσενικού και η διαλυτοποίησή του κατά την κύνωση θα επιφέρει ανεπανόρθωτο και διαρκές πρόβλημα τοξικότητας του υλικού του τέλματος της γειτονιάς σας. Αυτή είναι η αλήθεια και όχι οι ισχυρισμοί της εταιρείας περί του αντιθέτου.

Το κυάνιο και οι χημικές ενώσεις του με τα μέταλλα που όλα είναι ισχυρότατα δηλητήρια θα βρίσκονται σε αυτόν τον τόπο. Υπάρχει καμία αμφιβολία γι αυτό; Όχι διότι τίποτα δεν απομακρύνεται και όλα μένουν εδώ πεταμένα πάνω στη γη η παραχωμένα μέσα σ' αυτή. Φυσικά δεν χρειάζεται να αναρωτιέται κανείς πότε θα εμφανιστούν τα ποικίλα δηλητήρια στα υπόγεια νερά.

Το σίγουρο είναι ότι θα εμφανιστούν.

Γνωρίζετε ότι το μεγαλύτερο πρόβλημα για τα ραδιενεργά απόβλητα είναι το τι κάνουμε. Ακόμη και λύσεις αποστολής τους στο διάστημα έχουν εφαρμοστεί. Είναι βέβαια εξαιρετικά απίθανο κάποιος εξωγήινος πολιτισμός να μας τα γυρίσει πίσω κάποια μέρα.

Ο χρυσός είναι ένα αυτοφυές μέταλλο και χρησιμοποιήθηκε από τον άνθρωπο ως χρήμα και μέταλλο κοσμημάτων. Είναι αδρανές μέταλλο και σχηματίζει πολύ δύσκολα ενώσεις π.χ. δεν αντιδρά με το οξυγόνο του αέρα και γιαυτό δεν οξειδώνεται. Επειδή έχει μικρή χημική συγγένεια με τα υπόλοιπα στοιχεία χαρακτηρίζεται ως «ευγενές». Λάθος, ως «αγενές» έπρεπε να χαρακτηρίζεται μια και ουσιαστικά δεν συναναστρέφεται με τα άλλα στοιχεία. Σε παγκόσμια κλίμακα υπάρχουν σήμερα περίπου 150.000 tn χρυσού (ετήσια παραγωγή 2.700 tn). Η οικονομική του αξία ήταν πάντοτε υψηλή. Την αύξηση της αξίας του την ευνοούν οικονομικές κρίσεις.

Ο χρυσός αυτός είναι αποθηκευμένος από μεγάλους χρηματοπιστωτικούς οίκους (Τράπεζες κλπ) και επιχειρείται σήμερα μία προσπάθεια προκειμένου να βρεθούν νέες χρήσεις του ως μέταλλο. Η μόνη ουσιαστική του εφαρμογή παραμένει η κατασκευή κοσμημάτων και εξειδικευμένων κυκλωμάτων. Οι απαιτήσεις της βιομηχανίας σε χρυσό είναι το 15% περίπου της ετήσιας παραγωγής και τα αποθέματα μπορούν να τις καλύψουν για πολλά χρόνια στο μέλλον, χωρίς καν να χρειάζεται παραγωγή και νέων ποσοτήτων. Επομένως είναι πιθανό κάποια στιγμή να απομειωθεί η αξία του και τότε οι επενδυτές θα εγκαταλείψουν τον τόπο. Σκεφτείτε αν υπάρχει μηχανισμός που θα επιβάλλει την αποκατάσταση των όσων τουλάχιστον θα μπορούν να διορθωθούν στο κατεστραμμένο περιβάλλον. Τίποτα σχεδόν δεν θα μπορεί αποκατασταθεί. Ο τότε ερημωμένος αυτός τόπος θα χρησιμοποιείται, όπως τώρα τόσο άλλοι, ως ένα ακόμη καλό παράδειγμα μια λανθασμένης οικονομικής δραστηριότητας ασυμβίβαστης με οποιαδήποτε άλλη.

Η ευθύνη της σημερινής ενεργής κοινωνίας που σκέφτεται, αντιλαμβάνεται και δεν πιστεύει στα παραμύθια είναι μεγάλη.

Στο τέλος αυτής της καταστροφής όταν η εταιρεία θα 'χει πωλήσει όλα και φύγει να με θυμηθείτε θα ακούσουμε πάλι ότι «μαζί τα κάναμε»

OXI !

Δεν τα κάναμε μαζί.

Δεν πουλήσαμε μαζί τη γη.

Δεν θα κερδίσουμε εμείς τίποτα.

Δεν τα σχεδιάσαμε μαζί.

Δεν ρωτηθήκαμε εμείς.

Τα συμφέροντα ξένων εταιρειών μαζί με ντόπιους πολιτικούς που προσδοκούν οφέλη τα μεθοδεύουν όλα!